

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2020. május 4.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve rész-pontszámok adhatók. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségeket / jel különíti el egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

*Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!
Egyes feladatok végén zárójelben adjuk meg a megoldást segítő szövegrészlet számát.*

Tevan Andor: *A könyv születése*

(1) Gondoljuk csak el, milyen nehéz volna, ha kedvenc olvasmányainkat, a *Don Quijotét*, a *Szent Péter esernyőjét*, a *Tündérkertet*, a *Háború és békét* papirusztekercsekről¹ kellene olvasnunk. Nem csaphatnánk a hónunk alá, hogy ott és akkor olvassuk, ahol és amikor kedvünk tartja. Nem vihetnénk magunkkal a szabadba vagy utazásra, mert a tekercs kitergetéséhez alkalmas olvasóasztal kell. Nem hódolhatnánk annak a rossz szokásunknak sem, hogy ágyban olvassunk, mert a tekercs erre aztán valóban nem alkalmas. (...) Az ókori népek évezredek át még csak nem is gondolhattak arra, hogy a könyv alakján változtassanak. A papiruszlapok törékenyek és merevek voltak, nehezen lehetett őket hajtogatni, más anyagra volt szükség.

(2) A legenda szerint II. Eumenész (Kr. e. 197–151) pergamoni² király udvarában összehívatta tudósait, akik végül is megtalálták azt az anyagot, amellyel a papirusztekercseket pótolni lehet. A tudósok tanácsára a király elrendelte, hogy a bőrcserzők, a tímárok bőrből készítsenek olyan hárttyákat, amelyeket könyvek írásához lehetett használni. A valóság az, hogy a pergament a Kr. e. 2. században sokfelé használták Kis-Ázsiában. Borjú-, kecske- és juhbőrből valóban sikerült vékony, hajlékony, sárgásfehér színű lapokat előállítani oly módon, hogy a lenyúzott bőrt napokon keresztül meszes vízben áztatták, majd a megpuhult szörzetet és húst lehúzva, a bőrt egy arra alkalmas kereten kifeszítették, és száradás után éles késsel mindkét oldalát lekaparták és habkővel csiszolták. Ezekről a hárttyákról kiderült, hogy könyvkészítésre sokkal jobban megfelelnek, mint az addig használt papirusz. Vágni, hajtogatni lehetett, s ellenálló képességük is sokszorosán felülmúlta a papiruszt.

(3) A pergamoniak a pergament is tekercsekbe göngyöltették. Csak később ébredtek tudatára, hogy hajtogatva sokkal célszerűbb és kezelhetőbb könyveket lehet készíteni. Ezt az új anyagot Pergamon városáról, ahol először gyártották, pergamennek nevezték el, és ma is ezen a néven ismerik. Az új könyvanyagok célszerűsége hozta létre a kódexeket, amelyek már a mai értelemben vett könyvek alakját mutatják. A kódexnek igen nagy előnyei vannak a tekercsrel szemben. Először is a pergament mindkét oldalára írhattak, s ezzel jelentékeny anyagot és helyet takarítottak meg. Azonkívül sokkal tartósabbnak és külső behatásokkal szemben sokkal ellenállóbbnak bizonyult. A kódexek a Kr. e. 1. században tűntek fel, s a Kr. u. 4. században már általánossá váltak.

(4) A szövegek másolása a középkorban már nem a rabszolgák dolga volt, mint az ókorban a rómaiaknál, hanem a kolostorokban élő szerzeteseké. Később nemcsak szerzetesek, hanem világi emberek is foglalkoztak kódexírással, mégpedig vagy ők maguk vállalták el egy-egy könyv elkészítését,

¹ Papirusz: növényi rostokból – elsősorban a papiruszszásból – készített, írásra alkalmas felületű anyag.

² Pergamon: ókori görög város Kis-Ázsia északnyugati partvidékén, maradványai a mai Törökország területén találhatóak.

vagy pedig valamelyik gazdag könyvgyűjtő szolgálatába léptek. Az első kolostori másolóműhelyek Itáliában létesültek, ahol a Benedek-rendi szerzetesek reggeltől napestig szigorú fegyelem alatt, dolgozóasztaluk mellett másolták a Bibliát és más szent könyveket.

(5) A másolóműhely vezetője, a scriptuarius osztotta ki a scriptoroknak, vagyis a másolóknak a munkát, akik a nagyobb alakú kódexekben két hasábra osztva írták a szöveget. A lapszámozás még ismeretlen volt, ehelyett minden oldal alá odaírták a következő oldal kezdőszavát, ezt a szót custosnak, őrszónak nevezték. (...) Ezután a rubricator munkája következett, aki vörös tintával (...) megjelölte minden bekezdés első betűjét, (...) s az eléggé nagy számú belső iniciálékot is belerajzolta a sorokba. (...) Ezután a miniator munkája következett, aki a könyv vagy fejezet kezdőbetűjét, az iniciálét rendszerint piros színnel, díszes kivitelben rajzolta meg. Az erre a célra használt festék a minium volt, innen származik a miniator elnevezés is. A piros vagy kék színű kezdőbetűkbe ezután finom kis képecskéket, miniatúrákat festettek bele. Ez sokszor még a miniator munkája volt.

(6) A kódexeket mind díszesebbé igyekeztek tenni, s néha a sorok közé is kerültek apró díszecskék. Szokásos volt, hogy a pergamenlapokat is megfestették, vörös színűre, a lapokra aztán arany meg ezüst betűkkel másolták rá a szöveget. A másoló szerzetesek odaadó munkájának eredményeképpen a kódex valóságos műtárgy lett, amelyet tulajdonosa mérhetetlenül nagy becsben tartott, és ezért láncokkal a polchoz láncolatott, hogy valamiképp lába ne keljen. Ezeket a könyveket „libri catenati”-nak (megláncolt könyveknek) nevezték. A temérdek gonddal és művészettel kiállított kódexlapokhoz megfelelő művészi kötés is kellett. (...) A fatáblából készített fedelet rendszerint pergamennel vagy más nemes bőrrel vonták be, s a bevont táblát arany vagy ezüst díszítésekkel, mesteri ötvösmunkákkal látták el. A díszekbe még drágaköveket, ametisztet, rubint, zafírt is belefoglaltak.

(7) Nagy uralkodónk, Mátyás király (uralkodott 1458–1490) Corvina könyvtára világhírű volt a maga idejében, 2000-2500 kódexével jelentős helyet foglalt el a 15. századi európai könyvgyűjtemények sorában. A Bibliotheca Corvinianát nemcsak a kéziratos köteteinek száma, de azok tartalmi gazdagsága tette olyan jelentőssé. Mátyás az 1464-ben történt megkoronáztatása utáni esztendőben kezdte gyűjteni könyvtára darabjait, megbízást adva embereinek, hogy az akkor ismeretes kéziratlelő helyeken minden jelentékeny kéziratot felvásároljanak vagy lemásoltassanak részére. A gyűjtés valójában 1476-tól vett nagyobb lendületet, Beatrix nápolyi királyleánnyal kötött házassága idején, amikor kiváló olasz humanisták,³ írók és költők vendégeskedtek állandóan a budai udvarban.

(8) Mátyás, hogy könyvszükségletét ki tudja elégíteni, Budán – egyes források szerint – királyi könyvmásoló-festő és könyvkötő műhelyt állított fel, ahol állítólag időnként harminc idegen nemzetiségű könyvmásoló és díszítő is dolgozott, ugyanakkor Firenzében is öt nagynevű miniatort foglalkoztatott.

(9) A „Bibliotheca Corviniana” a budai várpalota külön épületrészeiben, az erre a célra díszesen átalakított két egymásba nyíló termet foglalt el, a falak mentén húzódó polcokon feküdtek a könyvek, amelyeket díszes függönyök óvtak a portól, a kutatók számára asztalok szolgáltak. Itt vitatkozott a király kedvenc humanistáival. Mátyás könyvtára igazi humanista könyvtár volt, amelyben egyaránt helyet foglaltak az ókori remekírókon kívül a latin egyházatyák és humanisták munkái, így Horatius, Vergilius, Boccaccio, Dante művei, valamint filozófiai, természettudományi, hadászati és építészeti munkák is.

(10) A hitelesnek elismert Corvina-kötetek címlapjain mindenütt fellelhető Mátyás hollós címere vagy Beatrix címere, s egyik-másiknak keretdíszében Mátyás és Beatrix képmása is, de a feketésbarna és vöröses, kézi aranyozással dúsan díszített kecskebőr kötéses könyvek tábláin is ott van a hollós címer vagy Magyarország és Csehország préselt címerképe. A legjobb mesterek készítette kötések fényűző volta semmiben sem maradt alatta a könyvek belső díszítésének. A kötések tábláit zománcozott vagy aranyozott címeres kapcsok tartották össze.

Tevan Andor: *A könyv évezredek útja*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1973. 40-48. A feladathoz igazított szöveg.

³Humanista: a reneszánsz (14-16. század) szellemi háttéréül szolgáló humanizmus híve; a reneszánsz korban a művelt írókat, művészeket, különösen a főként ókori irodalommal, művészettel foglalkozó tudósokat nevezték így.

1. A szöveg első bekezdése többféle nyelvi-retorikai eszköz segítségével irányítja az olvasó figyelmét.

a) Idézzon az első bekezdés szövegéből olyan elemeket, amelyek a megjelölt retorikai célt szolgálják!

- Három olyan igealak, amely az olvasót a gondolatmenet részévé teszi

Lehetséges válaszok:

gondoljuk (el), csaphatnánk, olvassuk, vihetnénk, hódolhatnánk, olvassunk

1 pont adható, amennyiben a felsoroltak közül legalább három válasz szerepel a szövegben megjelenővel pontosan egyező alakban.

- Két olyan ismerős helyzet, amely közelebb hozza a szöveg témáját az olvasóhoz

Lehetséges válaszok:

- nem csaphatnánk a hónunk alá / ott és akkor olvassuk, ahol és amikor kedvünk tartja;
- nem vihetnénk magunkkal a szabadba vagy utazásra;
- nem hódolhatnánk annak a rossz szokásunknak sem, hogy ágyban olvassunk.

1 pont adható, amennyiben legalább két elemet azonosíthatóan idéz. Nem szükséges, hogy az egész mondatot idézze.

Összesen adható 2, 1, 0 pont.

b) Mi a funkciója annak, hogy az első bekezdés 2., 3. és 4. mondata ugyanazzal a szóval kezdődik (Nem...)? Válasza két érdemi közlést tartalmazzon!

Lehetséges válaszok:

- az ismétléssel hangsúlyt helyez a szöveg a fő gondolatra, kiemeli, fölerősíti azt, rátereli a figyelmet;
- az olvasó érdeklődését ébresztheti föl a *Nem...* tagadószó és a hozzá kapcsolódó ható ige többszöri használata;
- az ismétlés késlelteti a fő téma megfogalmazását, ezzel is az érdeklődés fölkeltését szolgálja;
- gondolatritmust teremt.

1-1 pont adható, amennyiben a vizsgázó fölismerte az ismétlés fent említett valamelyik funkcióját.

Adható összesen 2, 1, 0 pont.

2. Az 1-3. bekezdés alapján fogalmazzon meg három mondatot, amelyben különböző tulajdonságaik, jellemzőik alapján bemutatja a pergamen előnyeit a papirusszal szemben! Ügyeljen a nyelvhelyességre!

Lehetséges tartalmi elemek:

- a papiruszlapok sérülékenyek / törékenyek / merevek, ezzel szemben a pergamenlapok ellenállóbbak, tartósabbak;
- a papirusznak csak az egyik oldalára, míg a pergamennek mindkét felére lehet írni;
- a papiruszlapok merevek, nem hajtogathatóak, míg a pergamenlapok hajlékonyak, hajtogathatóak;
- a papiruszlapokat általában tekercsként, míg a pergamenlapokat könyv formájában is használhatták.

Adható mondatonként 1 pont, ha az 1-3. bekezdésben szereplő valamely konkrét jellemző alapján világosan megmutatja a pergamen előnyét a papirusszal szemben, és lényeges tartalmi elemeiben különbözik a többi mondattól.

Amennyiben a három mondat nyelvi szempontból hibátlan, 1 pont adható a nyelvhelyességre. Összesen adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

3. a) Idézzon a 2. és a 8. bekezdésből 2-2 olyan szót, kifejezést, amely – az „egyes források szerint” megállapításon kívül – erősíti, illetve gyengíti az adott mondat tartalmának megbízhatóságát!

- a megbízhatóságot erősítő szavak, kifejezések: *a valóság az, valóban*
- a megbízhatóságot gyengítő szavak, kifejezések: *a legenda szerint, állítólag*

Soronként 1-1 pont adható akkor, ha két helytálló szót / kifejezést idézett.

Összesen adható 2, 1, 0 pont.

b) Az 5. bekezdés több olyan latin szót is tartalmaz, amelynek jelentését a szöveg magyarul is megadja, megmagyarázza. Miért szerepel a szövegben latinul és magyarul is ugyanannak a jelenségnek a megnevezése? Egy-egy, lényegében különböző okot említsen!

Lehetséges válaszok:

1. A latin kifejezés szerepe:

- a latin kifejezés jelenléte szakszerűbbé, pontosabbá teszi az információkat;
- a latin kifejezés jelenléte segít megidézni a középkor hangulatát.

2. A magyar megfelelő szerepe:

- a magyar kifejezés segíti a latin szó jelentésének értelmezését;
- a magyar kifejezések megadása, megmagyarázása közérthetőbbé teszi a szöveget a nem szakértő olvasó számára is.

Más megfogalmazású, helytálló válasz is elfogadható.

Helyesen megnevezett okonként adható 1 pont, amennyiben lényegében különbözik a másik választól. A pont megadásához nem szükséges, hogy a vizsgázó mondatot írjon.

Összesen adható 2, 1, 0 pont.

4. Egészítse ki a pergamen előállításának folyamatát leíró szöveget a 2. bekezdés alapján!

Lehetséges válaszok:

1. lenyúzták a borjú-, kecske-, juhbőrt az állatról

2. a lenyúzott bőrt napokon keresztül meszes vízben áztatták

3. a megpuhult szőrzetet és húst lehúzták a bőrről

4. a bőrt egy erre alkalmas kereten kifeszítették

5. a száradást követően éles késsel mindkét oldalt lekaparták

6. a kiszáradt bőrt habkővel csiszolták

7. elkészült a hajlékony, sárgásfehér színű lap / vágható, hajtogatható hártyák jöttek létre

1 pont adható minden olyan sorra, amelyben a szöveg alapján helytálló válaszelemmel/válaszelemekkel (kihagyhatatlan kulcsfogalommal) jellemzi a folyamat adott állomását. Más, a megadottal tartalmában egyező megfogalmazás is elfogadható.

Összesen adható 3, 2, 1, 0 pont.

5. a) Azonosítsa a képen a kódexoldal jellemző vonásait! Válaszában három, a szövegben előforduló jellemző jegyet említsen! (5, 6)

Lehetséges válaszok:

- két hasábra osztva van írva a szöveg;
- lapszéli díszítés;
- sorok közé rajzolt belső iniciálé, illetve miniatúra;
- nincsen lapszámozás;
- (színes tintával van megjelölve a bekezdések első betűje);
- (különböző színek használata).

Válaszelemenként adható 1 pont.

Összesen adható 3, 2, 1, 0 pont.

b) A kódexek általános tulajdonságait a Corvinák esetében is megfigyelhetjük. A táblázat kitöltésével mutassa be, hogy a kódexek általános sajátosságai milyen konkrét jellemzők révén érvényesülnek a Corvinák esetében! A szöveg alapján minden üres cellába egy pontosan meghatározott válaszelemet írjon! (8, 9, 10)

A kódexek általános jellemzői	A Corvinák konkrét jellemzői Lehetséges válaszelemek:
„A fatáblából készített fedelet rendszerint pergamennel vagy más nemes bőrrel vonták be, s a bevont táblát arany vagy ezüst díszítésekkel, mesteri ötvösmunkákkal látták el. A díszekbe még drágaköveket, ametisztet, rubint, zafírt is belefoglaltak.”	- feketésbarna, vöröses kecskebőr kötés; - kézi aranyozással díszített kecskebőr kötés; - a táblákon hollós címer szerepel; - a táblákon Magyarország / Csehország préselt címerképe szerepel
„A kódex valóságos műtárgy lett, amelyet tulajdonosa mérhetetlenül nagy becsben tartott.”	- A „Bibliotheca Corviniana” a budai várpalota külön épületrészében, erre a célra díszesen átalakított két egymásba nyíló termet foglalt el; - a falak mentén húzódó polcokon feküdtek a könyvek, amelyeket díszes függönyök óvtak a portól
„Később nemcsak szerzetesek, hanem világi emberek is foglalkoztak kódexírással, mégpedig vagy ők maguk vállalták el egy-egy könyv elkészítését, vagy pedig valamelyik gazdag könyvgyűjtő szolgálatába léptek.”	- Mátyás, hogy könyvszükségletét ki tudja elégíteni Budán – egyes források szerint – királyi könyvmásoló-festő és könyvkötő műhelyt állított fel; - Firenzében is öt nagynevű miniatort foglalkoztatott

Más, a megadottal tartalmában egyező megfogalmazás is elfogadható.

Helyesen kitöltött cellánként adható 1 pont.

Összesen adható 3, 2, 1, 0 pont.

6. A szöveg három nagyobb tematikus egységre bontható.

a) Adjon a szövegrész lényegét jól kifejező, legalább négy szóból álló címet az 1-3. bekezdés alkotta egységnek!

Lehetséges válaszok:

A pergamen születése és készítése / Pergamen és papirusz: előnyök és hátrányok / Hogyan alakult ki a kódex? / A pergamen föltalálása: legenda és valóság

1 pont adható, amennyiben a válasz jól körülírja az 1-3. bekezdés tartalmát, nyelvileg helytálló és legalább négy szóból áll.

Összesen adható **1**, 0 pont.

b) A szöveg információi alapján egészítse ki a megfelelő szóval vagy kifejezéssel a második tartalmi egységből (4-6. bekezdés) készült kivonatot! Ügyeljen arra, hogy a kiegészítések eredményeként nyelvi szempontból is helytálló mondatok jöjjenek létre!

Lehetséges válaszok:

A kódexek másolása a középkorban előbb a szerzetesek, majd a világi emberek / a nem egyházi személyek / a világiak feladata lett. Ez utóbbiak maguk is vállalkoztak egy-egy kódex elkészítésére, míg a szerzetesek (a kolostori) másolóműhely / a Benedek-rend tagjaként szigorú munkamegosztás alapján végezték munkájukat. A másolóműhely vezetője / a scriptuarius irányította és szervezte a szerzetesek munkáját. Tevékenységük eredményeként a kódexek valóságos műtárggyá váltak, hiszen a sorok közé illusztrációk kerültek, olykor a pergamenlapokat is vörös színűre festették, a borítót pedig arany, ezüst, sőt ötvösmunkát / drágaköveket / ametisztet / rubint / zafírt tartalmazó díszítésekkel látták el. Nem meglepő tehát, hogy a könyveket tulajdonosuk gyakran lánccal rögzítette a polchoz / nagy becsben tartotta.

Adható minden, a megadottal tartalmában megegyező válaszra 1 pont, amennyiben a kiegészítés a többi szövegrésszel együtt nyelvi szempontból is hibátlan mondatot alkot.

Összesen adható **5**, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

7. A szöveg számos információt tartalmaz a papirusz és a pergamen felhasználásáról, a kódexek történetéről. A szöveg alapján egészítse ki a hiányos táblázatot a papiruszokra, pergamenekre és kódexekre vonatkozó információkkal!

Lehetséges válaszok:

Ki / Kik?	Hol?	Mikor?	Mit csinált / csináltak?
II. Eumenész	Pergamon / II. Eumenész udvarában	Kr. e. 2. sz.	...összehívatta tudósait, akik végül is megtalálták azt az anyagot, amellyel a papirusztekercseket pótolni lehet / a király elrendelte, hogy a bőrcserzők, a tímárok bőrből készítsenek olyan hártyákat, amelyeket könyvek írásához lehetett használni
rabszolgák	Róma / Római Birodalom	ókorban	Szövegeket másoltak.
Benedek-rendi szerzetesek	Itália / kolostori másolóműhely	nincs adat	másolták a Bibliát és más szent könyveket / másolták a kódexeket
Mátyás (király) / I. Mátyás / Hunyadi Mátyás	Buda	1476 (után)	Házasságkötése után nagy lendületet kapott könyvgyűjtő szenvedélye.

Hibátlanul kitöltött soronként 1 pont adható. A pont megadásához nem szükséges idézetet írni. Összesen adható 4, 3, 2, 1 pont.

8. Mátyás király könyvtára az uralkodó nagyságát fejezte ki. Említsen meg öt különböző tény, intézkedés, amelyeknek a segítségével Mátyás király a Bibliotheca Corviniana rangját emelte!

Lehetséges válaszok:

- királyi könyvmásoló, könyvkötő és könyvfestőműhely felállítása Budán;
- 30 külföldi könyvmásoló és díszítő dolgoztatása Budán;
- Firenzében öt nagynevű miniátor foglalkoztatása;
- nagy könyvtárterem építése és berendezése;
- saját arcképének, címerének kódexbe festetése;
- minden jelentékeny kézirat felvásárlása vagy lemásoltatása;
- 2000-2500 kötet összegyűjtése;
- tartalmi gazdagság (ókori remekírók, latin egyházatyák...);
- kutatók számára biztosított a kódexek olvasása.

Adható helytálló válaszonként 1 pont. Más, tartalmában helytálló megfogalmazás is elfogadható, amennyiben lényeges tartalmi elemeiben különbözik a többi mondattól. Összesen adható 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

9. Jelölje egyértelműen a helyes választ! Az egyik kérdésre két helyes válasz is adható.

a) Melyik válasz írja le a legpontosabban, milyen művek foglaltak helyet Mátyás király könyvtárában?

- A) hadászati és építészeti munkák
- B) egyházatyák és humanisták művei
- C) Horatius, Boccaccio, Dante, Vergilius munkái
- D) ókori írók, egyházi művek, humanisták

b) Mikor kezdte el Mátyás gyűjteni könyvtára darabjait?

- A) Beatrixszel kötött házassága után
- B) uralkodása kezdetén
- C) megkoronázását követően
- D) uralkodása utolsó évtizedében

c) Mi a különbség a kódex és a mai könyv megjelenése között?

- A) A kódexekben általában volt lapszámozás.
- B) A mai könyvekben általában van lapszéli díszítés.
- C) A kódexekben a lap alján ún. órszó segítette a tájékozódást.
- D) A mai könyvek esetében egy példány gyorsabban készül el.

Adható minden helyesen megjelölt válaszra 1 pont.

Amennyiben a vizsgázó öt válasznál többet jelölt meg, a helyes válaszokra adható pontszámból levonandó annyi pont, amennyivel többet jelölt meg.

Összesen adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

ÉRVELÉS VAGY GYAKORLATI SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

Az értékelés általános elvei

1. Az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladat javítási-értékelési útmutatója két részből áll: a mindkét feladattípusra vonatkozó általános értékelési szempontokból, valamint az egyes feladatokhoz tartozó feladatspecifikus értékelési szempontokból. A megoldás értékelésekor az általános és a feladatspecifikus szempontokat egyaránt figyelembe kell venni.

2. Az általános értékelési szempontok az elvárható teljesítményt írják le. Amilyen mértékben teljesülnek az egyes szempontokhoz tartozó kritériumok, a javító tanár ezzel arányosan ítéli meg a szempontokhoz rendelt pontszámot. A feladatspecifikus értékelési szempontok közlik az adott feladathoz kapcsolódó lehetséges tartalmi elemeket, valamint a konkrét feladatkiírás függvényében megítélhető pontszámokat.

3. Az értékelés során kizárólag a kitűzött két feladat valamelyikére adható pont. A vizsgázó összesen 0 pontot kap, amennyiben a feladatot egyáltalán nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a szerkezet és a nyelvi minőség pontszáma is csak 0 lehet.

4. Ha a vizsgázó két feladatot is megoldott, és nem jelezte egyértelműen, melyiket szánja végleges megoldásnak, a sorrendben először szereplő feladatot kell értékelni.
5. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns helyes válaszlelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
6. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást. A kirívóan rövid terjedelmű kidolgozás (max. 60 szó) összesen 0 pont. A rövid terjedelmű (60-120 szó) kidolgozás értelemszerűen mindhárom fő értékelési szempont szerint arányosan csökkenő pontszámokkal értékelendő. A jelentősen hosszabb terjedelem esetén (300 szó fölött) a szerkezeti pontszám csökkentendő.

Általános értékelési szempontok

Tartalmi minőség – érvek, állítások, gondolatok	4–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó írásműve a feladatban kijelölt problémához, témához kapcsolódik. - Az írásmű a feladatban kijelölt valamennyi szempontra utal, kitér, válaszol. - Az írásmű megfelelő mennyiségű érvet, állítást tartalmaz. - Az írásmű bizonyítja, hogy a vizsgázó megértette a feladatot, a problémáról képes hiteles, tárgyyszerű, ugyanakkor személyes véleményt alkotni. - A vizsgázó által kifejtett tartalmi elemek és állítások életszerűek, problémaérzékenyek, érvekkel alátámasztottak és meggyőzőek. - A szöveg koherens, nem jellemzőek az egymásnak ellentmondó állítások, gondolatok, javaslatok. - A szövegben nincsenek tárgyi tévedések. 	
Szerkezet	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A szöveg megfelel a kijelölt szövegtípus, szövegműfaj követelményeinek. - Szerkezeti egységei világosan azonosíthatóak. - A szöveg gondolatmenete logikus és arányos felépítésű, kerüli az önismétlést, és nem tartalmaz logikai hiányt. - A szöveg bekezdésekre oszlik. - A szöveg megfelelően alkalmazza a jelentésbeli és a grammatikai kohézió eszközeit. - A szöveg megfelelő terjedelmű (120-200 szó között). 	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó a szövegtípusnak, szövegműfajnak és a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi regisztert használ. - A beszédhelyzethez, témához illő találó, pontos szókincs és kifejezések jellemzik a szöveget. - A szöveg a beszédhelyzethez, műfajhoz illő szerkezeti felépítésű és modalitású mondatokat használ. - A szöveg nyelvhelyességi szempontból kifogástalan. 	

Érvelés

„A sport nemcsak testnevelés, hanem a léleknek is a legerőteljesebb és legnemesebb nevelő eszköze. A sport fogalma azonban nem tévesztendő össze pusztán testi ügyességgel, a rekordhajhászással, a nyereségvadászással. [...] Az utóbbiaknak nemcsak hogy a sporthoz semmi közük, de a sportnak egyenesen ellenségei. A sport elsősorban szellemi fogalom. Egy sportcsapat a társadalomnak kicsinyített képe, a mérkőzés az életre való nemes küzdelem szimbóluma.” (Szent-Györgyi Albert „Az iskolai ifjúság testnevelése” című előadásának nyomán, 1930, részlet)

A sportolás két legfontosabb területe a versenysport és a szabadidősport. A versenysport célja lehet az élsport is, ami sok sportoló számára foglalkozás, esetleg karrierlehetőség. (Az élsportozókhoz tartoznak sportszakemberek, szakmai stábok, szponzorok és szurkolók is – így az élsportnak van gazdasági, szórakoztató szerepe is.) A szabadidősport az egészséges életmódra, a betegség megelőzésére, örömszerző tevékenység végzésére irányul.

A gyerekek versenysportolóvá válásával kapcsolatban sokféle vélemény, álláspont fogalmazódhat meg. Ön miben látja a fiatalok versenyszerű, rendszeres, szervezett sportolásának előnyeit vagy hátrányait? Fejtse ki erről álláspontját 3-5 érvel 120-200 szó terjedelemben! Érvei kapcsolódjanak a felvezető szöveg gondolataihoz is!

Feladatspecifikus értékelési szempontok

A megoldás lehetséges elemei:

Tartalmi követelmények – érvek, állítások, gondolatok

A maximális 4 pont akkor adható meg, ha az általános értékelési szempontok mellett az alábbi feltételek is teljesülnek:

- a) legalább három, maximum öt világosan kifejtett, egymástól lényegében elkülönülő érvet fogalmaz meg a fölvetett kérdéssel kapcsolatban;
- b) a feladatban megadott szemponttal foglalkozott (a versenysportolás előnyei, hátrányai);
- c) a téma kifejtése során érvelése kapcsolódik a felvezető szöveg gondolataihoz is.

A mennyiben az a), b), c) kritérium valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, vagyis összesen 3 pont vonható le a Tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Lehetséges érvek a versenysportolás előnyei mellett, a rendszeres sportolás nyújtotta lehetőségek intenzívebb érvényesülésének hangsúlyozásával, pl.:

- fizikailag erősít; kemény munkára, önfegyelemre, kitartásra nevel;
- a versenysport kivételes sikerélményekhez juttathatja a sportolókat;
- fegyelemre szoktat; a küzdeni tudás az eredményesség feltétele;
- a csapatsportokban csapatszellemet, segítő magatartást, feladatmegosztást, felelősségtudatot lehet tanulni; a siker közös örömforrás;
- az eredményesség érdekében kockázatvállalásra tanít;
- a versenyzők szoros munkakapcsolatot alakítanak ki az edzővel vagy edzői stábbal, a kapcsolat tekintélytisztelőre és bizalomra épül;
- a versenyzőknek nagyobb a kudarctűrő képességük, a vereséget úgy kell tudniuk feldolgozni, hogy motiváltak maradjanak egy következő versenyre;
- sok sportágban megfelelő anyagi elismerés is jár az eredmények mellé;
- a legkiválóbb sportolók a világ sok pontjára eljutó, sikeres, népszerű emberek.

Lehetséges érvek a versenysportolás hátrányaihoz pl.:

- az idő-faktor és következményei (hajnali kelés, szoros napirend, alváshiány, az iskolai elvárásokkal való egyeztetés nehézségei, szünidők elmaradása);
- sok lemondással jár (az intenzív edzésprogram zavarhatja a családi programokat, társas kapcsolatokat);
- fennáll a sérülések kockázata (túlterhelés; a karrier-feladás veszélye);
- az eredmény-kényszer, a túlzott elvárás stresszt, kudarcélményt okozhat;

- a versenyzők gyakran átlépik az egészséges életmód határait, végtelenségig kisajtolják magukat;
- az eredménykényszer konfliktusokat okozhat a csapatban; a monotonitás kiégéshez vezethet egyes sportágakban.

Más, a közölt tartalmi elemektől eltérő, tartalmasan kifejtett érvek is elfogadhatók.

A **Szerkezet** és a **Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)** értékelése az általános értékelési szempontok alapján történik.

Gyakorlati szövegalkotás

Közel másfél millió magyar embert korlátoznak egészségügyi problémák mindennapi tevékenységeik elvégzésében. 2018-ban a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint a kifejezetten fogyatékkal élők száma Magyarországon 408 ezer volt. A fogyatékkal élők között vannak mozgásukban korlátozottak, gyengénlátók, nagyothallók, mentálisan sérültek. Ezek az emberek is szeretnék minél teljesebb értékű életet élni, és örülnek, ha nyitott, elfogadó és felelősen gondolkodó fiatalok ebben segítenek nekik.

Szervezzenek diákok összefogásával programot fogyatékkal élőknek!

A program legyen alacsony költségvetésű kellemes időtöltés, például kirándulás, tánc, mozgásos vagy zenés rendezvény, iskolai vagy iskolán kívüli kulturális műsor vagy más, örömteli esemény.

Írja meg hivatalos levélben a programtervet iskolája igazgatójának, és kérjen engedélyt a megvalósításra! Írása 120-200 szó terjedelmű legyen!

A levélben a következő címzési adatokat használja:

Igazgató: Kovács Péter

Az iskola címe: 1234 Kővár, Rezeda utca 2.

Aláírásként használhatja a saját nevét, de fiktív nevet is megadhat.

Feladatspecifikus értékelési szempontok

Tartalmi minőség

A maximális 4 pont akkor adható meg, ha az általános értékelési szempontok mellett az alábbi feltételek is teljesülnek:

- a vizsgázó megnevez egy konkrét programtervet fogyatékkal élők számára;
- a program alacsony költségvetésű és a célközönség számára kellemes, örömteli tevékenység;
- engedélyt kér az iskola igazgatójától a megvalósításra.

Amennyiben az a), b), c) kritérium valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, vagyis összesen 3 pont levonható a Tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Tartalmi elemek

A feladat a lehetséges programok változatait nem határolja be szigorúan. Az értékelő mérlegelje, hogy a választott program a fogyatékkal élők adott csoportja számára valóban kellemes időtöltés-e, illetve a megnevezett körülmények között megvalósítható-e.

Szerkezet

A maximális 3 pont eléréséhez az általános értékelési szempontok mellett az alábbi értékelési szempontoknak kell jelen lenniük **a hivatalos levél formai követelményei szerint: címzés, hivatalos megszólítás, a téma tagolt kifejtése, záróformula, dátum, aláírás.**

Amennyiben 1-2 elem hiányzik a felsoroltak közül, 1 pont levonandó a Szerkezet pontszámából.

Amennyiben 3-4 elem hiányzik a felsoroltak közül, 2 pont levonandó a Szerkezet pontszámából.

Amennyiben négynél több elem hiányzik a felsoroltak közül, nem adható pont a Szerkezet szempontokra.

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)

Az általános értékelési szempontok az irányadók.

A MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

Értékelni csak az adott két téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

Általános értékelési elvek

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.

2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 25 pont), a szövegszerkezetre (elérhető: 5 pont) és a nyelvi igényességre (stílus, nyelvhelyesség) (elérhető: 10 pont) adható pontok teljesítménytartományait. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.

3. Az értékelő a dolgozatot a három értékelési szemponton belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.

4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

5. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

<p>Tartalmi minőség – adható összesen 25 pont. A bázisszöveg és a feladat értéke; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának; a problémaérzékenység, lényeglátás, tématarítás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás szerint.</p>	
<p>25-20 pont</p>	<p>a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) meggyőző alkalmazása</p>
<p>19-15 pont</p>	<p>részleges megfelelés a feladat szempontjainak; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény</p>
<p>14-10 pont</p>	<p>jellemezően hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás, helyenként megalapozatlan következtetések; korlátozott fogalmi tájékozottság, előfordul tárgyi tévedés; törekvés releváns vélemény megfogalmazására</p>
<p>9-5 pont</p>	<p>alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségében felületes közlések, megalapozatlan állítások; hiányos tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések; törekvés azonosítható vélemény megfogalmazására</p>
<p>4-0 pont</p>	<p>nem reflektál a feladatban adott szempontokra, sok tartalmatlan közlés, hiányzó vagy jellemezően téves fogalomhasználat; félreértések, alig vagy nem azonosítható álláspont</p>
<p>Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 400-800 szó) szerint.</p>	
<p>5-4 pont</p>	<p>tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem</p>
<p>3-2 pont</p>	<p>részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás) elvárt terjedelem</p>
<p>1-0 pont</p>	<p>bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (400 szónál kevesebb)</p>

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10-8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondatszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7-6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondatszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5-3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2-0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondatszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

Műértelmező szövegalkotás: egy mű értelmezése

Értelmezze Fekete István alkotását! Kifejtésében mutassa be a gyermek és a felnőttek világának ellentétét! Térjen ki a novella motívumainak (pl. kert, lopás) és elbeszélői szerkezetének sajátosságaira, szerepére a gyermeki világ elvesztésében!

Fogalmazása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Fekete István: *Tolvaj*

Az elhagyott kertre csak a konyhaablak nézett. Földje nyirkos volt, tele csalánnal és földibodzával. A ház salétromos fala mellett meztelencsigák mászkáltak, és a törött zsindelek alatt varangyok aludták nappali álmukat. Kerítése mellett ösztövr napraforgók nyújtogatták fejüket a nap felé, és a méhek csak déltájban mertek berepülni az öreg kertbe, mert két óriási diófa árnyékban tartott mindent, és hűvös volt alattuk még a legforróbb nyárban is.

Nagyon szerettem az elvadult kertet, mert nem járt benne senki, csak én, meg a katona, aki kutyaháton lovagolt a királylányért, meg Ali baba és a negyven rabló, aztán Robinson, Péntekkel és a többiek, akik eljöttek hozzám, mert a furcsa csendes, öreg kertben még szebb meséket lehetett mondani, mint amit könyveim tudtak róluk. Valamikor asztal állt a diófák alatt. Régen – mondják – valami uraságé volt a ház, aki cserépkorsóból itta a bort, és a parókiának hagyta mindenét, miután kiköltözött a temetőbe, hol még nagyobb volt a csendesség és béke, mint a vén kert álmodozó magányában.

Amikor Robinson már megunt a meséket, és a katona is elaludt, fejét patrontáskáira hajtva, úgy képzeltem, mintha megint lábra állna az összeroskadt asztal, és vén hajdú hozná fel a bort az uraságnak. A hajdú dolmánya⁴ kopott volt már, és – nagy bánatomra sarkantyú sem pengett csizmáján – kopott az úr is, aki belekóstolt a borba, és azt mondta:

- Sok van még belőle, András?
- Bizony nem sok, uram.
- De nekünk még elég lesz?
- Nekünk még elég...

Aztán már csak a kriptaajtó tompa dübörgését hallottam, és a diófák susogásában mintha távolodó zsolozsmák⁵ zendültek volna elhagyott temetők kakukkfüves országútján.

⁴ Testhezálló, kabátszerű, férfi felsőruha.

⁵ Naphoz és napszakhoz kötött ima.

A kert pap nagybátyámé volt, aki mint regimentpáter⁶ ott volt Maglájnál,⁷ golyót kapott a lábába, medáliát a mellére, és mivel nem tudtam olyant kérni tőle, amit oda nem adott volna, a kertet kérés nélkül egyszerűen elfoglaltam. Rozszant kapujában a negyven rabló őrködött, míg én Ali babával, a katonával és Robinsonnal szórakoztam.

Nyáron nagy zöld hernyók pottyantak le a diófáról a földre, ősszel mókusok jöttek néha látogatóba, én pedig feketén maszatos kézzel szedtem az új diót, amelynek zöld héját néha úgy kellett lefaragni.

Egy ilyen csendes, őszi délután is elgondolkozva törögtem a diót. A falu mintha már álomra készülődött volna. Messze, valahonnét szekér zörgött hazafelé, és kukoricaszár füstje kóválygott a kertben, amikor valaki a szomszéd kerítése mellett elvisítja magát:

– Hej! Most megláthatik a papék! Nem a mi Kálmánunk lopja a diót, hanem a Pisti... Ugye... most csak ne bújjon el.

Hát igen. Éppen a katonát akartam megkérdezni, hogy miként is volt a dolog a királylánnyal, amikor a vénasszony éles sikoltása végigvágott a kerten, és én azonmód lehasaltam a bodza közé. Nemcsak lehasaltam, hanem négykézláb igyekeztem ki a kertből, az én kertemből, ahol – úgy látszik – loptam.

Eddig nem gondoltam rá, de most ezt mondta körülöttem minden. Megcsípett a csalán, megszuirt a tüske, az öregasszony hangja vijjogva kísért, és ezt dobogta a szívem is:

– Baj van. Loptál!

És akkor napokig nem mentem nagybátyámhoz; odahaza nem szóltak hozzám, és a faluban is elterjedt a híre, hogy én dézsmáltam a papék dióját. Végre nagybátyám megsokallta a dolgot. Átjött értem, kézen fogott, és így ballagtunk hozzá a kertbe, mely idegen lett nekem és minden bokra ellenség. Nagyokat lépett az öreg pap, mintha túl akart volna az egész ügyön lenni. Zöldre kopott reverendája suhogva csapkodott a gaz között, és amikor megálltunk, már tele volt a szemem könnyel.

– Szedtél, fiam, diót?

– Szedtem, de azt gondoltam...

– No mit...

– Hogy szabad. Hiszen máskor is... – megkapaszzkodtam eres, fehér kezében – máskor is szedtem.

– Aztán most ki mondta, hogy nem szabad?

– Deres néni.

Az öreg ekkor felcsattant, hogy meghallják a szomszédban is.

– Hát a Deres néni a maga portáján kurjongasson. Ha én neked megengedtem, akkor az úgy van jól.

Te itt nem lophatsz, mert a tied!

Amikor kiértünk a kertből, még hozzátette:

– ...de azért mindig szóljál előbb, kisfiam. No, eredj vissza, és szedj, amennyit akarsz.

Egyedül maradtam.

Visszanéztem a kertre, és nem kellett a dió, pedig a vén fák szolga módon integettek felém.

– Gyere, gyere, most már szabad...

Elfordultam. Nem kell! A bokrok sunyin lapultak, a napraforgók lehajtották fejüket, hogy arcukba ne lássak.

– Mi tudtuk. Mi nem hittük... Nem történt semmi. Gyere!

– Nem!

És soha többet nem mentem vissza a kertbe, mert hűtlen lett hozzám. Nyirkos földjén a szégyen bujkált, bokrai közt úr lett a gaz, és a vén diófák gazdátlanul kínálgatták a papírhéjú nagy gyümölcsüket vándormadaraknak, mókusoknak, mindenkinek.

Én pedig egyedül maradtam a katonával, aki kutyaháton lovagolt a királylányért, s a kutyának akkora volt a szeme, mint a malomkő. Ali babával, Robinsonnal és Péntekkel, mert csak ők, csak ők tudták egyedül, hogy engem loptak meg, mert enyém volt az öreg kert, enyém a mesék álma, amik ott születtek, enyém a rigófütty és a hulló levelek szárnycsapása, enyém volt ott minden, és – talán nem is loptak meg, mert – enyém még ma is.

*

Régi történet ez nagyon. Régen elfeledtem, de tegnap eszembe jutott.

Elgondolkozva ballagtam hazafelé, amikor mérges rikácsolásra kaptam fel hirtelen a fejem.

⁶ Katonaságban szolgálatot teljesítő pap.

⁷ 1878-ban az Osztrák-Magyar Monarchia Törökország elleni küzdelme Bosznia-Hercegovina elfoglalásáért. Magláj kisváros Bosznia-Hercegovina középső részén.

Gyerekek verték a diót egy utcára kihajló ágról, és valami vénség szidta a nebulókat, akik oda se fűtyültek a szidásra, mintha a tulajdonos a világon se lett volna.

- Ha kijön az öreg – mondta az egyik –, úgy kupán vágom, hogy felfordul.
- Miért nem kértek, gyerekek, hiszen pár szem dióról van csak szó... – enyhítettem a hangulatot.
- Ettől, ettől a zsugori vén disznótól?...
- Ezeknek a csirkefogóknak... – tajtékzott az öreg.

Odébálltam. Mit tehettem volna? Régi őszök, régi diófák és régi emberek jutottak az eszembe, és arra gondoltam, hogy amíg az öregek meg akarnak tartani mindent és a fiatalok el akarnak venni mindent, nem lesz békesség a földön, és se öregnek, se fiatalnak nem marad az égvilágon – de semmije se.

Szövegközlés:

Fekete István: *Karácsonyi látogatók*. Móra Könyvkiadó, 1989. (A novella az író életében nem jelent meg.)

A **Tartalom** szempontja szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a dolgozatíró

- bemutatja a gyermek és a felnőttek világának ellentétét;
- kitér a novella motívumaira (metaforahálójára) és
- elbeszélői szerkezetének sajátosságaira, szerepére a gyermeki világ elvesztésében.

Lehetséges tartalmi elemek a feladatkiírás szempontjai szerint (vázlatosan)

A gyermek és a felnőttek világának ellentéte

Gyermeki világ

- a felnőtt főszereplő idézi meg gyermekkori élményét – a gyermeki nézőpont rekonstruálásával, a felnőtt nézőpont azonban nem tűnik el. A történet múlt időben van, egy eltűnt világot jelöl, melyet egy felnőtt – az emlékezés folyamatában – teremt újra;
- a kisfiú a fantáziájával hozott létre a meséiből, családi történeteiből („*Régen – mondják – valami uraságé volt a ház, aki cserépkorsóból itta a bort...*”) egy saját világot, a kert világát; önálló, háborítatlan világ volt ez, mesebeli és természeti elemekkel („*Rozzant kapujában a negyven rabló örködött, [...] Nyáron nagy zöld hernyók pottyantak le a diófáról a földre, ősszel mókusok jöttek néha látogatóba...*”);
- a gyermek egy független szigetet teremtett, nem törődött tulajdonviszonyokkal, szokásokkal, a legtermészetesebb módon tartotta sajátjának ezt a világot. A gyermeki nézőpont ártatlan, nem számol birtokviszonyokkal, csupán a szeretet engedékenységevel („*A kert pap nagybátyámé volt [...] és mivel nem tudtam olyant kérni tőle, amit oda nem adott volna, a kertet kérés nélkül egyszerűen elfoglaltam.*”);
- a gyermekkor, a gyermeki világ elvesztése az ártatlanság elvesztése; a megaláztatás szégyene rombolja szét a meséből szőtt gyermekkor világát; a vád, hogy a kisfiú „lopja a diót”, tolvajnak gondolják, megszegyeníti őt („*...odahaza nem szóltak hozzám, és a faluban is elterjedt a híre, hogy én dézsmáltam a papék dióját.*”); a nagybátyja ugyan megvédi, de azzal a kéréssel, hogy a diószedés előtt szóljon neki, azt is nyilvánvalóvá teszi, hogy a kert nem az övé; a kert már csak kert maradt, valódi, mesék nélküli („*És soha többet nem mentem vissza a kertbe, mert hűtlen lett hozzám.*”).

A felnőttek világa

- kétféle felnőtt nézőpont érvényesül: egyrészt az elbeszélő nézőpontja, másrészt a történeten belüli felnőttek (Deres néni, a falu lakói) nézőpontja;
- a felnőtt világ – bár néha mesésnek és kalandosnak tűnik („*A kert pap nagybátyámé volt, aki mint regimentpáter ott volt Maglájnál, golyót kapott a lábába, medáliát a mellére...*”), mégis racionális, tényszerű, tulajdonviszonyokra épülő, olykor durva és önző; a nagybácsi által megvádolt Kálmán rokona, Deres néni nincs tekintettel a gyerekekre, diadalmasan „leplezi le” Pistit, visszavágva a papnak; bántó, megalázó, egyben védekező a magatartása;

a másik felnőtt, a nagybácsi, hiába védi már az unokaöcsét, nem védi meg a szégyentől, s ő is durva, hiszen ő is tolvajnak nevezett egy ártatlan gyereket;

- ennek a harcnak egy nagy vesztese van a műben, a kisfiú, aki örökre elvesztette gyermeki ártatlanságát; a tolvaj szónak így kettős értelme van: a gyereket bélyegzik meg ezzel (szó szerint „lop”), valójában őt lopták meg: örökre elvették a gyerekkorát;
- a felnőtt elbeszélő a novella záró részében szólal meg közvetlenül; egy „diólopás” idézi fel benne a gyermekkori emléket, s bár próbálja összehangolni a gyermekek és a felnőtt nézőpontját, most sem sikerül; a gyerekek és az öreg konfliktusa egyben példázattá is válik: ebben a kíméletlen harcban minden generáció sérül, álmaikat, önazonosságukat veszítik el.

A novella motívumainak (metaforahálójának) értelmezése

A novella döntően történetközpontú, metonimikus, ám finom metaforaháló szövi át, mely értelmezi a mű epikus történéseit, szereplőit.

Kert-motívum. Ellentétes jelentéseket sűrít magába;

- a történet egy kertben játszódik, mely megidézi a bibliai Édenkertet, mint az elvesztett Paradicsomot, az örökre eltűnt ártatlan gyerekkor kertjét; a kertben két diófa áll, a dióézés az ártatlan mesék világának végét jelenti, a kiűzetést („*És soha többet nem mentem vissza a kertbe...*”);
- a kert egyben Robinson szigetét is evokálja; egy, a világtól elzárt, emberektől háborítatlan szigetet („*elhagyott kert*”, „*elvadult kert*”, „*Nyáron nagy zöld hernyók pottyantak le a diófáról a földre, ősszel mókusok jöttek néha...*”), ahol saját kalandos világot lehet teremteni, a hétköznapi világtól elszigetelődve;
- a háborúnak, a sérülésnek is metaforája; egy volt regimentpáteré a kert, aki maga is tűzharcban sérült meg, de másoknak is sérülést okoz: Deres néniéknek, s közvetetten unokaöccsének is, hiszen a konfliktus kiváltó oka a nagybácsi vádaskodása; unokaöccsének lelkét is megsérti azzal, hogy elveszi azt a hitet tőle, hogy a kert a sajátja (bár elhangzik, hogy „*Te itt nem lophatsz, mert a tied!*”, de ha szólni kell a dióézés előtt, akkor az már kérdés, s a „sajátot” nem kell kérni);
- a kert a kisfiú lelki életének kivetített képe (kezdetben a kert burjánzó, a megszégyenítés után a bokrok sunyin lapulnak, a napraforgók lehajtják a fejüket);
- a kert az elmúlást is szimbolizálja („*Régen – mondják – valami uraságé volt a ház, aki [...] miután kiköltözött a temetőbe, hol még nagyobb volt a csendesség és béke, mint a vén kert álmodozó magányában.*”, „*Aztán már csak a kriptaajtó tompa dübörgését hallottam, és a diófák susogásában mintha távolodó zsolozsmák zendültek volna elhagyott temetők kakukkfüves országútján*”), a veszteséget jelzi, előrevetíti a gyerekkor „halálát”.

Tolvaj/lopás. Címadó metafora;

- a kisfiúra mondja Deres néni; a novella végére világossá válik, hogy Pisti lett áldozat („*hogy engem loptak meg*”), ellopták a felnőttek a kertjét, a fantáziája teremtette saját világát, a gyerekkorát;
- a bekövetkező fordulatot (a tolvaj vádat) sugallja egy mese felidézése, az *Ali baba és a 40 rabló*; a negyven rabló őrzi a kertet, a kert mesebeli kincsét, amit mégis elrabolnak a való világ szereplői;
- egy, a jelenben meglátott diólopás idézi fel a gyermekkori élményt; a „lopás” példázattá válik; generációk önzésének, szembenállásának példázatává.

Emlékezés, önértelmezés;

- az emlékezés időmetafora; két idősíkot köt össze, a jelent és a múltat; a két idősík egymás mellé kerülése lehetőséget teremt az önértelmezésre, a számvetésre is;
- az emlékezésben egy létértelmező eseménysor elevenedik meg, az emlékezésben válik rendezetté és értelmezhetővé a felnőtt számára ez az élettörténet; az összegzésben el is hangzik: a gyermekkor világa eltűnt, de a mesék megőrzésével, illetve az írással az én egysége, önazonossága megőrizhető;
- az emlékezés folyamata egyben lélektani elemzés és önértelmezés is;
- a novella zárlatában a narrátor ezt a személyes tapasztalatot általános emberi példázattá tágítja.

Mese- és regényhősök;

- a kert „szereplői”, a gyermeki fantázia által teremtett világ kellékei; egyben ennek a világnak különösségét, egyszerűségét, sajátosságát is jelölik. A katona, a lovas, „*kutyaháton lovagolt a királylányért*”: a kiskamasz szerelem utáni vagy férfivá érésének vágyát jelképezheti; Robinson, a hajótörött, saját, önálló életet alakított ki a szigeten – az egész kerti világnak egy metaforája, mint ahogy a rablásnak, a lopásnak Ali baba és negyven rablója;
- a meséket, az álmokat senki nem tudta elvenni; a művészetben az én integritása megőrizhető.

A novella elbeszélői (narratív) szerkezetének szerepe

Narráció

- a narráció két idősíkot egyesít, s csak az utolsó, tipográfiaiailag is elkülönített részből értjük meg, hogy az idősíkok logikailag felcserélődtek; egy jelenbeli esemény idézett fel egy gyermekkori világot, illetve annak elvesztését; a megidézett idő megelőzi a megidézés idejét – ez a felcserélés lehetőséget teremt az önértelmezés, illetve a példázat kiemelésére;
- a novella metonimikus, az epizódok ok-okozati rendet alkotnak; a műben megjelenített világ tapasztalatainkkal megegyező;
- a narráció élőbeszédszerű, a szóbeli előadás stilizációja; a mű nyelvi megalkotottságáról a történet hitelességére helyezi a narrátor ezzel a hangsúlyt – az utolsó szerkezeti egység példázatát kiemelve;
- a narráció a lélektani realizmus poétikai eszközeivel él; a lélektani analízis belső, azaz a novella elbeszéléstechnikai sajátossága; a kert elemei metaforikusan (a napraforgó lehajtja fejét, a kert lett hűtlen, a kert hívja vissza „gazdáját”), a narrátor egyenes beszéddel értelmezi a történetet;
- a példázat is ebből következik: a generációk önzése, „hübrisze” pusztító; egymást és magukat is pusztítja.

A cím értelmezése

- a cím alapmotívumot jelöl meg, címkeszerű;
- olvasói elvárásokat idéz meg; a „tolvaj”, aki lopott, aki bűnt követett el, s ebből a horizontból kezdi el olvasni a befogadó a történetet;
- az olvasó „címkéz” – s később válik világossá: minden címke többértelmű; a címkék hazuggá, sőt károsná válnak, a folyamatos párbeszéd híján, a megértést kizárva ítélkeznek; metaforaként értelmezhető cím.

Műértelmező szövegalkotás: összehasonlító értelmezés

Értelmezze az alábbi költeményeket! Elemezze, hogy a vershelyzetektől az emberi kapcsolatokról szóló gondolatok megfogalmazásáig milyen szerkesztési, poétikai eljárásokkal jutnak el az alkotók! Összehasonlításában térjen ki a főbb motívumok szerepére, illetve a hangnemi (műfaji) sajátosságokra is! Fogalmazása 400-800 szó terjedelmű legyen!

<p>Arany János: <i>Kertben</i></p> <p>Kertészkedem mélán, nyugodtan, Gyümölcsfáim közt bíbelek; Hozzám a tiszta kék magasból Egyes daruszó tévelyeg; Felém a kert gyepűin által Egy gerlice bűgása hat: Magános gerle a szomszédban – S ifjú nő, szemfödél alatt.</p> <p>Kevés ember jó látogatni, Az is csak elmegy hidegen: Látszik, hogy a halott szegény volt, Szegény s amellet idegen. Rokonait, ha van rokonja, Elnyelte széles e világ; Nem nyit be hozzá enyhe részvét, Legföljebb... a kíváncsiság.</p> <p>Műhely körül a bánatos férj Sohajtva jár, nyög nagyokat; Ide fehértenek deszkái, Épen azok közt válogat. Amaz talán bölcső leendett, Menyegzős ágy eme darab: Belőlük elhunyt hitvesének Most, íme, koporsót farag.</p> <p>Siránkozik a kisdud árva, Amott sir öntudatlanul; Ha nő szegény, az életkönyvből Nehéz első betűt tanul! Ölében rázza egy cselédlyány, Duzzogva fel s alá megyen: „Sirj no, igazán sirj!” kiált rá, S megveri, hogy oka legyen.</p> <p>Kertészkedem mélán, nyugodtan, A fák sebeit kötözöm; Halotti ének csap füleembe... Eh, nékem ahhoz mi közöm!</p>	<p>Tóth Árpád: <i>Lélektől lélekig</i></p> <p>Állok az ablak mellett éjszaka, S a mérhetetlen messzeségen át Szemembe gyűjtöm össze egy szelid, Távol csillag remegő sugarát.</p> <p>Billió mérföldről jött e fény, Jött a jeges, fekete és kopár Terek sötétjén lankadatlanul, S ki tudja, mennyi ezredéve már.</p> <p>Egy égi üzenet, mely végre most Hozzám talált, s szememben célhoz ért, S boldogan hal meg, amíg rácsukom Fáradt pillám koporsófödélét.</p> <p>Tanultam én, hogy általszűrve a Tudósok finom kristályműszerén, Bús földünkkel s bús testemmel rokon Elemekről ad hírt az égi fény.</p> <p>Magamba zárom, véremmé iszom, És csöndben és tűnődve figyelem, Mily ős bűt zokog a vérnek a fény, Földnek az ég, elemnek az elem?</p> <p>Tán fáj a csillagoknak a magány, A térbe szétszórt milljom árvaság? S hogy össze nem találunk már soha A jégen, éjen s messziségen át?</p> <p>Ó, csillag, mit sírsz! Messzebb te se vagy, Mint egymástól itt a földi szivek! A Szíriusz van tőlem távolabb Vagy egy-egy társam, jaj, ki mondja meg?</p> <p>Ó, jaj, barátság, és jaj, szerelem! Ó, jaj, az út lélektől lélekig! Küldözzük a szem csüggedt sugarát, S köztünk a roppant, jeges úr lakik!</p> <p>(1923)</p>
--	---

<p>Nem volt rokon, jó ismerős sem; Kit érdekel a más sebe? Elég egy szívnek a magáé, Elég, csak azt köthesse be.</p> <p>Közönyös a világ... az élet Egy összezsúfolt táncterem, Sűrög-forog, jő-megy a népség Be és ki, szünes-szüntelen. És a jövőket, távozókat Ki győzné mind köszönteni! Nagy részvétel, ha némelyikünk Az ismerőst... megismeri.</p> <p>Közönyös a világ... az ember Önző, falékony húsdarab, Mikép a hernyó, telhetetlen, Mindég <i>előre mász s – harap.</i> S ha elsöpört egy ivadékot Ama vén kertész, a halál, Más kél megint, ha nem rosszabb, de Nem is jobb a tavalyinál.</p> <p style="text-align: right;">(1851)</p>	
---	--

Szövegközlések:

Arany János összes költeményei I. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 184-185. o.

Tóth Árpád összegyűjtött versei és versfordításai. Osiris Kiadó, Budapest, 2000. 185-186. o.

A **Tartalom** szempontja szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a dolgozatíró érdemi közlésekkel mindkét alkotásban

- értelmezi a vershelyzetet, a költői magatartásformát,
- az emberi kapcsolatokról szóló reflexiókat;
- elemzi a szerkesztési eljárásokat (főbb szerkezeti, poétikai jellemzőket),
- hoz alkotásonként példát hangnemi (műfaji) és motivikus sajátosságokra.

Lehetséges tartalmi elemek a feladatkiírás szempontjai szerint (címszavakban, vázlatosan)

Vershelyzetek: a lírai alany, beszélő pontos (egyes szám első személyű) helyzetkijelölése	
<p><i>Kertészkedem mélán, nyugodtan, Gyümölcsfáim közt bibelek; (1. vsz.) Kertészkedem mélán, nyugodtan, A fák sebeit kötözöm; (5. vsz.)</i></p>	<p><i>Állok az ablak mellett éjszaka, ... Szemembe gyűjtöm össze egy szelíd Távol csillag remegő sugarát.</i></p>
A lírai alanyok attitűdje szemlélődő, reflektív, meditatív (nyugodtan bíbelődve, illetve tűnődően elmélkedve)	
<p><i>mélán, nyugodtan bibelek / mélán, nyugodtan a fák sebeit kötözöm;</i></p>	<p><i>csöndben és tűnődve figyelem Szemembe gyűjtöm össze...</i></p>

<p><i>Hozzám (egy daruszó) - Felém (egy gerlice) – Magános gerle a szomszédban - S ifjú nő, szemfödél alatt.</i> nyugalmos életképi helyzet; a lírai alany szemlél, minősít; az idillbe sejtető előjelek csapnak (1.); <i>hozzám – felém – a szomszédból</i>: követhető a szemlélődés és a megfigyelés íve, táguló rendje megfigyelés: emberi kapcsolatokra irányul</p>	<p><i>Billió mérföldekről jött e fény, ... Egy égi üzenet, mely végre most Hozzám talált, s szememben célhoz</i></p> <p>elmélkedés a csillag-magányon, a látvány és a személyes élmény (sugár) összekapcsolása</p> <p>megfigyelt természeti, csillagászati jelenség vonatkoztatása (ismeretek: <i>tanultam én</i>)</p>
<p>Tapasztalat, reflexió: magányélmény; közöny, elszigeteltség, elidegenedés; általános-egyetemes társtalanság (társadalmi probléma)</p>	
<p><i>Közönyös a világ... Nagy részvétel, ha némelyikünk Az ismerőst... megismeri. (6. vsz.) Közönyös a világ... az ember Önző, falékony húsdarab, Mikép a hernyó, telhetetlen, Mindég előre mász s – harap. (7. vsz.)</i></p> <p>Arany pesszimizmusa, kiábrándultsága az emberekből végérvényesnek tűnik, feloldás nélkül (a világ <i>közönyös</i>, az ember <i>önző</i>, s az új 'ivadék' sem jobb)</p>	<p><i>A Sziriusz van tőlem távolabb Vagy egy-egy társam, jaj, ki mondja meg?</i></p> <p><i>Ó, jaj, barátság, és jaj, szerelem! Ó, jaj, az út lélektől lélekig! Küldözzük a szem csüggedt sugarát, S köztünk a roppant, jeges úr lakik! (7-8. vsz.)</i></p> <p>Tóth Árpád reflexiója nem végérvényesen tragikus helyzetet tükröz (a jelenbeli <i>jeges úr</i> áttörhető a <i>sugár</i>-küldéssel); még feloldható lehet a magányélmény</p>
<p>Szerkezet: világos, áttekinthető szerkesztésmód, elrendezés (alakzatok, pl. anafórasz); irány: a kiinduló konkrét, leíró beszédhelyzetből jut el általános érvényű gondolati tartalmak kimondásáig (de más módszerrel a két műben)</p>	
<p>1. vsz.: életképi helyzet (a lírai alany tevékenykedése);</p> <p>2-4.vsz.: leírás, életképszerű és meditatív elemek; reflektív a szomszédbeli helyzetről, kapcsolatokról (halott asszony, bánatos férj, kisdud árva; rideg, bántó cselédlány, érdeklődést nem mutató környezet) – elmélkedő, véleményt nyilvánító minősítések a konkrét tapasztalathoz (magány, részvétlenség);</p> <p>5. vsz.: megismételt vershelyzet (időbeli előrehaladás érzékeltetése: <i>halotti ének</i>); leírás helyett reflexió: az előző, életképi egyedi esetből általánosítás; hangnemi</p>	<p>1-6. vsz.: a lírai alany a konkrét helyzetben a csillagok árvaságáról medítál (nem közvetlenül a saját lélekállapotáról);</p> <p>a sugár útjának követése (részletező leírással, ismétlésekkel) érzékelteti a kozmikus méreteket (távolság; tér, űr; idő; <i>mérhetetlen messzeségen át; távol csillag; billió mérföldekről jött; terek sötétjén lankadatlanul, mennyi ezredéve</i>); ellentétezással: <i>fény, égi fény, égi üzenet – sötétje, fekete; jeges, kopár</i>;</p> <p>a szinképelemzés szerepe: a világ elemei közötti ősi kapcsolat felismert tudása (az „égi üzenet” nem szakrális jelentésű, hanem tudományos tartalmú);</p>

<p>árnyalás: önirónia is (<i>fák sebe – más sebe</i>; elzárkózás a kisvilágba);</p> <p>6-7. vsz.: megismételt tételmondatok (anaforásan): <i>közönyös a világ</i> – a tapasztalatok összegzéseként ítéletmondás az emberi élet elidegenültségéről; a záró strófában erőteljes metaforikus kép az emberi önzésről;</p> <p>1-4. vsz.: életképi elemek dominánsak, 5-7. vsz.: elégikus;</p> <p>szerkesztésmód: konkrét tapasztalatból – személyes, illetve megfigyelt, közeli emberi kapcsolatok – levont általánosító következtetések, minősítés, ítélet; a képek kitágulnak: az intim szféra, a saját kisvilág kertje → szomszéd (kertje, háza) → a világ kertje; a lírai alany kertészkedése → vén kertész, a halál; a látványelemek leírása → elmélkedő következtetések levonása (egyedi, konkrét → általános); a zárlatban az összegző anaforás tételt részletezi;</p> <p>pesszimista, végérvényesnek tűnő kiábrándultság az emberből: elmagányosodás, elidegenedés, önzés (rezignált költői attitűd; általános közöny-élmény); kiábrándult metaforikus ítélet: ember = <i>önző, falékony húsdarab</i>.</p>	<p>5-6. vsz.: meditatív kérdések; <i>magány, milljom árvaság</i> fájdalma a csillagoknak (kozmikus magány); végig meghatározó a kozmikus és az emberi perspektíva kettőssége, egymásra hatása;</p> <p>7-8. vsz.: a benyomások, a gondolatmenetből levont következtetések összegzése, hatása a lírai alanyra, retorizáltan (megrendült lelkiállapot → hiányos mondat szerkezetek, ismétlések, modalitásváltások: kérdések között felkiáltásokkal); az antropomorfizált csillag megszólítása; az összefüggések, párhuzamos ellentétek kibontása (csillag és ember, illetve lélek és lélek közötti út távolsága); közös alapállapot: a magány (mindkét síkon); a kozmikus és emberi viszonyok párhuzama (<i>szem – sugár</i> képek; a <i>fény</i>, a <i>sugár</i> a szubjektum részévé lesz, majd ez visszahat a kiindulási pontra, a <i>csillagra</i>); a <i>jeges úr</i>, a <i>távolság</i> a két sík (csillagok, emberi kapcsolatok) közös minősítője, a közeli – távoli relativizálásával, és ezzel fokozva az emberi érzelem-, kapcsolathány kozmikus végzettségének érzetét.</p>
<p>Hangnemi (műfaji) sajátosságok: elégikusság (rezignáció, kiábrándultság)</p>	
<p>Arany János önszemléletébe irónia vegyül, az emberi kapcsolatokról tragikus iróniával is szól, pl.: <i>Sürög-forog, jő-megy a népség</i> <i>Be és ki, szűnes-szüntelen.</i> <i>És a jövőket, távozókat</i> <i>Ki győzné mind köszönteni!</i></p>	<p>Tóth Árpád lexikája eleve az elégikusságot sugallja: <i>bú, bús</i> (3x), <i>remegő, jeges, fekete, kopár, sötét, fáradt, csüggedt; zokog, fáj; árvaság; jaj!</i> (4x); <i>jég, jeges</i> (3x)</p>
<p>Címek: határozók (ragos főnevek)</p>	
<p>a konkrét vershelyzetnek az általános emberi létet kifejezővé tágult metaforája; a 'kert' kultúrtörténeti alapkép, toposz</p>	<p>a lényegi problémát, mondanivalót kifejező kettős határozó; egyben a reménytelenség feloldásának lehetősége</p>
<p>Versszervező alapképek, toposzok pl.:</p>	
<p>kert, kertész, seb (<i>fák sebei, 'más sebe'</i>)</p>	<p>csillag, fény, szem, sugár</p>
<p>Azonos motívumok, fogalmak, azonos jelentéssel, pl.: <i>szív</i> (metonímia)</p>	

<p>Kit érdekelt a más sebé? Elég egy szívnek a magáé, Elég, csak azt köthesse be.</p>	<p><i>Ó, csillag, mit sírsz! Messzebb te se vagy, Mint egymástól itt a földi szívek!</i></p>
<p>Azonos motívumok, fogalmak, pl.: <i>hidegség, sírás, magány, árvaság, koporsó</i>, de ezek a konkrét életképi helyzethez kapcsolódnak (AJ), illetve az általános reflexióhoz (TÁ)</p>	
<p>Az is csak elmegy hidegen: Magános gerle a szomszédban - S ifjú nő, szemfödél alatt. Siránkozik a kisdéd árva, Amott sir öntudatlanul; „Sirj no, <i>igazán</i> sirj!” kiált rá, S <i>megveri</i>, hogy <i>oka</i> legyen. Most, íme, koporsót farag.</p>	<p>S köztünk a roppant, jeges úr lakik! Tán fáj a csillagoknak a magány, A térbe szétszórt milljom árvaság? Mily ős bút zokog a vérnek a fény, Földnek az ég, elemnek az elem? Ó, csillag, mit sírsz! Messzebb te se vagy... fáradt pillám koporsófödélét</p>
<p>Mindkét műben megjelennek mesterkéltnak, elkoptatott képek vagy túlzó alakzatok is, pl.:</p>	
<p>metafora: <i>az élet / Egy összezsúfolt táncterem</i></p>	<p>metafora: <i>fáradt pillám koporsófödele</i> anaforás indulatszó-halmozás: <i>ó, jaj...</i></p>
<p>Zeneiség: nem átható; nincs erős összecsengés; jambikus alapritmus; Arany: 9-es, 8-as félrímes sorok; Tóth Árpád: nem szabályos lüktetésű 10-es sorok, többségükben félrímes strófák (korai költészetéhez képest prózaibb ritmusalkotás)</p>	

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:
~~~~~
Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.
- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊕
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊖
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba.
(A központozási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora).
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. *-ban/-ben* és *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet

szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető, azaz 0 pont, ha:
  - az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladatot a vizsgázó nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 12 szó
ÉS
  - a műértelmező szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 40 szó
ÉS
  - a javító tanár úgy ítéli meg, hogy a szövegértési feladatsorban a vizsgázói megoldások terjedelme összességében nem teszi lehetővé a helyesírás és az íráskép értékelését.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználát pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *esszencia, kommunikáció, immunis*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, dühhel, százszor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, vendéglátóipari, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
- felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc, búra, immunis, reverzibilis*; az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, vendéglátóipari*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákkal 4 hibapontnál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0-2	8
3-4	7
5-6	6
7-8	5
9-10	4
11-12	3
13-14	2
15-16	1
17 –	0

Az íráskép értékelése

Adható összesen 2 pont a rendezettség, az olvashatóság és a kulturált forma (javítások, ékezethasználát kulturáltsága) alapján. A pongyola ékezethasználát hibái (az ékezetek egyéni vagy nehezen azonosítható módon jelölése) és a magánhangzók időtartamhibái nem moshatók egybe.

Teljesítményszintek:

- A dolgozat írásképe **0 pont**, ha az íráskép alig olvasható vagy a terjedelem nagy részében rendezetlen, vagy sok és kulturálatlan javítás van a szövegben, vagy a dolgozatíró az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. A felsorolt hibatípusok közül egyetlen hibatípus megléte is 0 pontot eredményez, ha nagyszámú hiba fordul elő.
- **1 pont adható**, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, s a külső forma hibáinak száma (javítások, ékezethasználata rendezettsége) néhány hibánál nem több.
- **2 pont adható**, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.